

SAMOREFLEKSIJA DRUŽINSKIH KMETIJ NA LASTNO DEJAVNOST

MIRJANA MEDJA, MAŠA VIDMAR,

LEA-MARIJA COLARIČ-JAKŠE

Visoka šola za upravljanje podeželja Grm Novo mesto, Novo mesto, Slovenija
mircy.medja@gmail.com, vidmar.maska@gmail.com, lea.colaric-jakse@vsgrm.unm.si

Družinske kmetije imajo v Sloveniji pomembno vlogo, saj so prevladujoč model kmetovanja in pomembne za ohranitev ter razvoj podeželja. Skrbijo, da so na trgovskih policah vsakodnevno zdravi pridelki in živila, zato je pomembno spoštovanje in spodbujanje družinskih kmetij ter zavedanje, da kupujemo lokalno ter s tem omogočimo ohranjanje kmetijstva. V raziskavi, kjer so sodelovale družinske kmetije iz Osrednjeslovenske regije, smo se osredotočili na pomen družinskih kmetij, saj smo želeli izvedeti, kako se te ocenjujejo, samoreflektirajo, kakšno vizijo imajo in kako se s svojimi produkti uveljavljajo na trgu. Družinske kmetije naraščajo, zavedajo se pomena nasledstva in želijo, da se njihovi nasledniki usmerjajo v nadaljevanje tradicije. Velik pomen dajejo izobraževanju, kar jim pripomore k iskanju novih rešitev in uvajanju tehnologij za lažjo izvedbo dela. Velik preobrat v kmetijstvu povzročajo podnebne spremembe, kar je povezano z izpadom prihodka in preskrbe s hrano. Namen prispevka je vzpodbuditi družinske kmetije, da vztrajajo pri kmetovanju ter svoje znanje in izkušnje prenesejo na mlade naslednike, hkrati pa tudi animirati k samooskrbi in nakupu lokalnih produktov, saj bomo tako pripomogli k ohranjanju kmetijstva.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fl.1.2023.10](https://doi.org/10.18690/um.fl.1.2023.10)

ISBN
978-961-286-800-0

Ključne besede:
družinske kmetije,
nasledniki kmetije,
razširitev dejavnosti,
podnebne spremembe,
blagovna znamka

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

1 Uvod

Hrana je naravna nuja za ohranitev življenja vsakega izmed nas. Vedno več ljudi je tudi na osnovi različnih projektov in promocijskih aktivnosti ozaveščenih o kakovosti lokalnih pridelkov, kar odraža pozitiven učinek odnosa državljanov Slovenije, da je domače oziroma lokalno najboljše. Potrošniki iščejo kakovost produktov z neposrednim stikom s kmetijami v regiji, na tržnicah, pa tudi v velikih prehranjevalnih verigah. Danes mnogim potrošnikom cena produkta ni ovira, saj kakovost in zdravje postavijo na prvo mesto. Težava nastane le pri tem, da izdelki malih družinskih kmetij pogosto težka pridejo od stojnice do odjemalca, morda zaradi slabe promocije kmetije ali konkurence.

Potrošniki se moramo zavedati pomena lokalno pridelane hrane s kratkimi distribucijskimi potmi. Da bi ohranili slovensko kmetijstvo, je potrebno ozaveščati odjemalce o pomenu nakupa lokalno pridelane hrane s trgovskih polic, tržnic ali neposredno na kmetijah, saj bomo tako omogočili možnost kmetovanja tudi prihodnjim generacijam oziroma mladim naslednikom kmetij ter s tem zagotovili hrano bodočim generacijam. Pomemben je tudi pristop države z različnimi oblikami finančnih spodbud, ki omogoča pridobitev sredstev za razvoj kmetij. S stališča kmeta je pomembno, da ta s kmetijsko zemljo, ki jo obdeluje, ravna gospodarno in racionalno ter da znanje, dolgoletne prakse ter kakovostno zemljo prenese na mlade naslednike, da bodo lahko uspešno nadaljevali tradicijo in v prihodnosti skrbeli za samooskrbo Slovenije.

Velik izziv v Sloveniji v zadnjem obdobju predstavljajo podnebne spremembe. Trenutne poplavne razmere v Sloveniji v letu 2023 so povzročile ogromno škodo v kmetijstvu. Maja 2023 so se zgodile poplave, julija neurja s točo, v avgustu pa je zopet poplavljal. Najbolj prizadeta območja so bila Črna na Koroškem, Mežica, Mozirje, Solčava, Luče in Ljubno ob Savinji. Narasle vode in zemeljski plazovi so odnašali cele kmetije, hleve, bale, ostalo krmo, kmetijske stroje, umirale so živali, poplavljenе so ostale kmetijske površine. Marsikje bo pridelek popolnoma uničen in neprimeren za prodajo. Velika bo škoda tudi v zelenjadarstvu, saj zaradi razmočenosti tal ne bo mogoče izvesti tehnoloških ukrepov za zaščito pred boleznimi in gnitjem (Videmšek, 2023).

Zaradi vseh vremenskih ekstremov v zadnjih letih se zdi, da je Slovenija zaspala, saj bi bilo potrebno že na samem začetku odvijanj podnebnih sprememb ukrepati, spremeniti oziroma prilagoditi nekatere vsakodnevne življenjske običaje, navade. Trenutni državni sekretar Uroš Vajgl pojasnjuje, da je v procesu nov zakon o podnebnih spremembah, kjer bodo navedeni cilji, načini možne udeležbe civilne družbe in strokovnih služb (Mulec, 2023). Da pa bomo omilili podnebne spremembe, si morajo nasproti stopiti deležniki z različnih področij - kmetijstva, gozdarstva, gospodarstva, turizma, gradbeništva ter zdravstva zavoljo nas in za naše zanamce.

2 Hipoteze in metodologija

2.1 Hipoteze

Hipoteza 1: Kmetije iz Osrednjeslovenske regije vidijo dan odprtih vrat kot priložnost pri promociji kmetije.

Hipoteza 2: V Osrednjeslovenski regiji se bo kmetijska panoga ohranila.

Hipoteza 3: Trgovske verige predstavljajo za anketirance najpomembnejšo prodajno pot.

2.2 Metodologija

Za pridobivanje odgovorov in podatkov smo se odločili za metodo ankete. Izdelali smo anketni vprašalnik in ga poslali kmetijam na območju Osrednje Slovenije. Bolj natančno smo dobili odgovore iz naslednjih občin, in sicer so to Borovnica, Brezovica, Dobropolje, Dobrova-Polhov Gradec, Dol pri Ljubljani, Grosuplje, Horjul, Ig, Ivančna Gorica, Komenda, Ljubljana, Log- Dragomer, Logatec, Lukovica, Medvode, Mengeš, Moravče, Škofljica, Šmartno pri Litiji, Trzin, Velike Lašče in Vrhnika. Kontakte in naslove kmetij smo poiskali na portalu Nakup pri kmetu na spletu. Portal Nakup pri kmetu je bil vzpostavljen z namenom, da se ustvari mreža kmetij in njihovih potrošnikov, ki bi nudila potrošnikom kakovostne izdelke, kmetijam pa večji dobiček (Pridobljeno na https://pri-kmetu.si/o_portalu.php). Najprej smo kmetije telefonsko seznanili z vsebino, na kateri temelji raziskava, in vprašali, ali bi želeli sodelovati, ter zaprosili za odzivni

kontakt. Na osnovi pridobljenih kontaktov smo nato kmetijam poslali spletno anketo s 14 vprašanji. Anketa je bila poslana 51 kmetijam, od tega je bilo 31 povratnih odgovorov. Anketiranje je potekalo od 22. 7. 2023 do 19. 8. 2023. Nekatero kmetije z območja Osrednje Slovenije, iz naselij, kot so Kamnik, Vodice in Domžale, niso želele sodelovati zaradi trenutnih poplavnih razmer, ki so prizadele Slovenijo v času izvedbe te raziskave.

3 Teoretične osnove

3.1 Kmetija kot primarna dejavnost

Kmetija je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika opredeljena kot zemljišče s hišo in gospodarskimi poslopiji. V 2. členu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijstvu (Zkme-1B) je kmetija opredeljena kot oblika kmetijskega gospodarstva, kjer se nosilec in člani ali članice kmetije ter zaposleni ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo (Uradni list RS št. 26/14, 2014). »Člani in članice kmetije so fizične osebe, ki so člani gospodinjstva po predpisih o prijavi prebivališča in so starejši od 15 let. Nosilca kmetije in njegovega namestnika določijo člani kmetije, ki so hkrati lastniki oziroma solastniki kmetije, z vpisom v register kmetijskih gospodarstev pri pristojnem organu. Nosilec kmetije prevzema vse pravice in obveznosti iz naslova ukrepov kmetijske politike« (Perša, 2013). Kmetijstvo je primarna dejavnost, ki zajema izkoriščanje rastlinskih in živalskih virov. Perša (2013) navaja, da kmetija kot proizvodni obrat v prvi vrsti služi pridobivanju dohodka, zagotavlja samooskrbo gospodinjstva, omogoča zaposlitev družinskim članom in hkrati ustvarja premoženje družine ter omogoča njen obstoj. Kmetijstvo ohranja videz podeželja in s tem kulturno pokrajino, kar je temelj za turistični razvoj.

3.2 Družinske kmetije

Nosilci družinskih kmetij (Slika 1) pogosto podedujejo zemljo od svojih prednikov. Ta dediščina predstavlja desetletja uspešnega dela prejšnjih generacij in odgovornost, da nasledniki za zemljo skrbijo z enako odločnostjo in natančnostjo, kot so to počeli njihovi predhodniki. Največji izziv v Sloveniji za učinkovito opravljanje kmetijske dejavnosti je zemljiška razdrobljenost, ki vodi v veliko število majhnih kmetij. Posledica tega so dedovanja zemljišč, vendar se kljub temu razdrobljenost zemljišč danes uspešno rešuje s komasacijami.

V Sloveniji kmetije razvrščamo po tipologiji kmetijstva, ki kaže delež dohodka, ki ga člani kmečkega gospodinjstva pridobivajo iz osnovne kmetijske dejavnosti. Kmetije delimo na čiste kmetije, kjer vsi družinski člani delajo na kmetiji, mešane kmetije, kjer se kombinira dohodek iz kmetijske dejavnosti in iz zaposlitve zunaj kmetije, dopolnilne kmetije – aktivni družinski člani so zaposleni zunaj kmetije, in ostarele kmetije, na katerih so vsi člani družine starejši od 65 let (Lampič, 2018, str. 116, 117).

Slika 1: Družinska kmetija Hodej – Senica

Vir: Mlekarna Celeja, 2022

Thiesse (2021) navaja, da trenutno v ZDA družinske kmetije še vedno predstavljajo več kot 86 % kmetijske proizvodnje. V ZDA so družinske kmetije opredeljene po naslednjem kriteriju, po bruto letni prodaji:

- zelo velike družinske kmetije z več kot 500.000 ameriških dolarjev bruto,
- velike družinske kmetije z bruto prihodki med 250.000 in 500.000 ameriških dolarjev,
- male družinske kmetije z bruto zneskom pod 250.000 ameriških dolarjev (USDA National institute of Food and Agriculture, 2023).

3.3 Dejavnosti na kmetiji

3.3.1 Osnovne dejavnosti na kmetiji

Na kmetiji je dopustno opravljati različne osnovne dejavnosti, kot so pridelava poljščin in travinja na kmetijskih zemljiščih, pridelava različnih vrst sadja na zemljiščih, evidentiranih kot intenzivni sadovnjak, pridelava hmelja na zemljiščih, ki

so evidentirana kot hmeljišče, pridelava grozdja na zemljiščih, ki so evidentirana kot vinograd, pridelava oljk in oljčnega olja na zemljiščih, ki so evidentirana kot oljčnik. V osnovno kmetijsko dejavnost sodi tudi živinoreja, vendar le v obsegu od vzreje živali do prodaje živih živali, in sicer za zakol, nadaljnjo rejo ali pleme oziroma razplod (Finančni urad Republike Slovenije, 2023). V okviru osnovne kmetijske dejavnosti se lahko opravlja tudi čebelarstvo, vezano na čebelje panje, ki so evidentirani v registru čebelnjakov. Glede na to se kot čebelarska dejavnost šteje dejavnost pridelave pridelkov, kot so pridelava čebeljega medu, satja, matičnega mlečka, cvetnega prahu, propolisa, čebeljega voska in strupa ter čebeljih matic (Finančni urad Republike Slovenije, 2023).

3.3.2 Dopolnilne dejavnosti na kmetiji

V 99. členu Zakona o kmetijstvu je dopolnilna dejavnost opredeljena kot dejavnost na kmetiji, ki omogoča boljšo rabo proizvodnih zmogljivosti in delovnih moči kmetije ter pridobivanje dodatnega dohodka na kmetiji (Pravno informacijski sistem, 2008). Na kmetiji lahko nosilci opravljajo dopolnilne dejavnosti, kot so: predelava primarnih kmetijskih pridelkov (Slika 2) (sadni sokovi, marmelade, mesni izdelki, predelava vina, mleka, zelenjave), predelava gozdnih lesnih sortimentov, prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov z okoliških kmetij, vzreja in predelava vodnih organizmov (ribogojstvo, predelava sladkovodnih rib), turizem na kmetiji: gostinska dejavnost (izletniška kmetija, vinotoč, kmetija z nastanitvijo) in negostinska dejavnost (strokovno vodeni ogledi kmetije in naravnih znamenitosti na podeželju, ježa živali, turistični prevozi, prikazi tradicionalnih kmečkih opravil), dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji (lončarstvo, tradicionalno krovstvo s slamo, peka kruha v kmečki peči, umetnostno kovaštvo, tradicionalni izdelki iz zelišč in dišavnic, medicinarstvo) (Perša, 2013).

Perša pravi, da lahko v okviru dopolnilnih dejavnosti nosilci kmetije predelujejo tudi rastlinske odpadke za proizvodnjo in prodajo energije iz obnovljivih virov (lesna biomasa, izkoriščanje vodnih in sončnih virov), omogočajo storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela. Na kmetiji se lahko opravlja tudi svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo - usposabljanje na kmetiji, organiziranje delavnic in tečajev o kmetovanju in kmečkih opravilih (Perša, 2013).

Slika 2: Proizvodi kmetije Jeglič – dopolnilna dejavnost na kmetiji

Vir: Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, 2022

3.4 Vrste kmetovanja

V Sloveniji je kmetijstvo usmerjeno v intenzivno kmetijstvo, ekološko kmetovanje, integrirano pridelavo in biodinamično kmetovanje, pri čemer je zaslediti porast intenzivnega kmetovanja. Evropska unija usmerja države članice v sonaravno kmetovanje, in sicer v eko kmetijstvo oziroma biokmetijstvo. Slovenija ima za obe vrsti kmetovanja dobre pogoje. Prav tako je tudi prehranska politika Slovenije usmerjena na lokalno pridelano, saj je ta ob nizki stopnji samooskrbe s kmetijskimi izdelki nujna. Tako je omogočeno zmanjšanje odvisnosti od zunanje trgovine, ohranjanje delovnih mest na podeželju, zmanjšanje revščine in družbene neenakost, ohranjanje urejenosti podeželja in varovanje okolja. Da bi zadostili zdravim pridelkom oziroma čim manj posegali s fitofarmaceutskimi sredstvi v pridelke in v okolje ter omogočili dobrobit živalim, se v Sloveniji spodbuja ekološko kmetovanje.

Ekološko kmetijstvo vpliva predvsem na trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri ter uveljavlja načela dobrobiti živali oziroma živalskim vrstam in pasmam omogoča prilagojeno rejo. Celostno se dopolnjujeta rastlinska pridelava in reja živali, temelječa na kroženju snovi v naravi. Prav tako ekološko kmetovanje zagotavlja varno hrano, z bogato prehransko vrednostjo in visoko vsebnostjo vitaminov, mineralov in antioksidantov. Ker je uporaba gensko spremenjenih organizmov, mineralno topnih mineralnih gnojil, kemično sintentiziranih fitofarmaceutskih sredstev ter različnih

regulatorjev rasti pri ekološkem kmetovanju prepovedana, ni pričakovati ostankov teh snovi v pridelkih ali živilih in posledično pri potrošnikih (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021). Označbo za ekološko kmetovanje (Slika 3) predstavlja Evropski logotip za ekološke proizvode.

Slika 3: Ekološko kmetovanje

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022

V Sloveniji se spodbuja tudi ohranitveno kmetijstvo (Slika 4), katerega namen je, da spodbuja vzdrževanje trajnega pokrova tal, minimalno obdelavo tal in diverzifikacijo rastlinskih vrst. Povečuje biotsko raznovrstnost in naravne biološke procese nad in pod zemeljsko površino, kar prispeva k večji učinkovitosti rabe vode in hranil ter k boljši in trajni pridelavi poljščin. Je odziv na trajnostno upravljanje zemljišč, varstvo okolja in prilagajanje podnebnim spremembam. Ohranitvena obdelava, stalna pokritost tal in pester kolobar so tri ključne faze za ohranitev kmetijstva (Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, 2020).

Slika 4: Ohranitveno kmetijstvo

Vir: Ana Kovač/Siol.net, 2019

3.5 Razvoj in pomembnost družinskih kmetij v svetu

Okoli 70 % svetovne sladke vode se porabi v kmetijstvu, naš sedanji sistem proizvodnje hrane je odgovoren za izpust kar 19 do 29 % toplogrednih plinov, tla pa se izčrpavajo do 40-krat hitreje, kot se lahko obnovijo. To so slabi obeti za prihodnost naše proizvodnje hrane, saj kmetijstvo nedvomno obremenjuje vire in prispeva k podnebnim spremembam (Slavikova, 2019). Slavikova meni, da obstajajo rešitve in da so družinske kmetije po vsem svetu izredno pomembne zaradi svojih agroekoloških postopkov. Medtem ko velike kmetije s težkimi stroji še naprej obdelujejo velike površine monokultur s pesticidi in gnojili, milijoni družinskih kmetov uporabljajo agroekološke pristope, da bi omilili te vplive in oživili podeželska območja. Družinske kmetije z nizom kmetijskih praks, kot so medvrstni posevki, pokrovni posevki, zeleno gnojenje ali integrirano zatiranje škodljivcev, dosegajo dolgoročno trajnost in večjo produktivnost kot industrijske kmetije.

Že leta 1999 je Rosset poudarjal, da če želimo pošteno oceniti relativno produktivnost malih in velikih kmetij, ne smemo upoštevati "donosa" kot merilno orodje. Veliki kmetije običajno sadijo monokulture (Slika 5), ker jih je najlažje upravljati s težkimi stroji. Gola zemlja med vrstami posevkov spodbuja širjenje plevela, zaradi te-ga mora kmet vložiti dodatno delo v odstranjevanje plevela ali kapital v herbicide. Po drugi strani pa mali kmetije, zlasti v tretjem svetu, veliko pogosteje sadijo mešanice poljščin, medvrstne posevke. V prazen prostor v niši, kjer bi sicer rasel plevel, zasadijo druge poljščine. Prav tako kombinirajo ali izmenjujejo pridelke in živino, pri čemer gnoj služi dopolnjevanju rodovitnosti tal. Takšni integrirani sistemi kmetovanja proizvedejo veliko več na enoto površine kot monokulture. Skupna proizvodnja na enoto površine, ki je pogosto sestavljena iz več poljščin in različnih živalskih proizvodov, je veliko večja (Rosset, 1999).

Za primerjavo majhnih in velikih kmetij je potrebno uporabiti skupno proizvodnjo in ne pridelka. Medtem ko donos skoraj vedno usmerja rezultate v korist večjih kmetij, skupna proizvodnja omogoča prednost produktivnosti majhnih kmetij. Tudi koristi malih kmetij posegajo v gospodarsko področje. Medtem ko velike industrijske kmetije pri upravljanju z viri uporabljajo zemljo brez zasajenih dreves, ne skrbijo za tla ter uporabljajo oziroma sadijo monokulture, so lahko mali kmetije zelo učinkoviti skrbniki naravnih virov in tal (Rosset, 1999). Rosset tudi poudarja, da »če nas skrbi, kakšna je kakovost proizvodnje hrane, so majhne kmetije bolj produktivne. Če nas

skrbi izguba biotske raznovrstnosti ali trajnost kmetijstva, so majhne kmetije ključni del rešitve».

Slika 5: Monokultura krompirja

Vir: Wikipedija, Tractors in Potato Field, foto: NightThree, CC-BY, 2002

4 Stanje kmetijskih gospodarstev v Sloveniji

Kmetijsko gospodarstvo je v 2. členu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijstvu (Zkme-1G) opredeljeno kot vse enote, ki se uporabljajo za kmetijske dejavnosti in s katerimi upravlja nosilec ali nosilka kmetijskega gospodarstva ter se nahajajo na ozemlju Republike Slovenije (Uradni list RS št. 44/22, 2022). Statistično gledano pa se kmetijsko gospodarstvo opredeljuje kot skupen pojem za kmetijska podjetja in družinske kmetije, ki se ukvarjajo s pridelavo na kmetijskih zemljiščih in v gozdovih. Bric (2021) navaja, da v Sloveniji trenutno nimamo zakona, ki bi podrobneje opredeljeval družinske kmetije. Na spletu lahko zasledimo energične članke, ki vzpodbujajo k vzpostavitvi zakona o družinskih kmetijah. Ta zakon naj bi natančneje opredelil družinske kmetije, jih zaščitil, omogočil njihov obstoj ne glede na velikost, Slovincem pa zagotovil prehransko varnost.

Družinske kmetije so še vedno prevladujoča oblika kmetijskih gospodarstev v Sloveniji kot tudi drugod po svetu. Po zadnjih trenutno dostopnih najnovejših začnih podatkih s Statističnega urada Republike Slovenije je bilo leta 2016 v Sloveniji registriranih 69.902 kmetijskih gospodarstev, od tega 69.671 družinskih kmetij in 231 kmetijskih podjetij (Statistični urad RS, podatkovna baza SiStat, 2023).

Tabela 1: Število kmetijskih gospodarstev po statističnih regijah v Sloveniji

	2010	2020
	Število	
Slovenija	74.646	67.915
Pomurska	8.890	7.084
Podravska	12.318	10.789
Koroška	2.743	2.556
Savinjska	11.004	9.966
Zasavska	1.811	1.715
Posavska	5.657	5.171
Jugovzhodna Slovenija	8.079	7.314
Osrednjeslovenska	7.937	7.522
Gorenjska	4.476	4.132
Primorsko-notranjska	2.881	2.851
Goriška	5.790	5.347
Obalno-kraška	3.060	3.468

Vir: SURS, 2021

*Začasni podatki z dne 13. 10. 2020

Leta 2020 je bil zadnji popis kmetijskih gospodarstev, in sicer je bilo v letu 2020 po začasno objavljenih podatkih z dne 13. 10. 2021 skupno 67.915 registriranih kmetijskih gospodarstev brez razčlenitve na družinske kmetije in kmetijska podjetja. V Osrednjeslovenski regiji je bilo leta 2010 registriranih 7.937 kmetijskih gospodarstev. Zadnji začasni podatki z dne 13. 10. 2020 pa kažejo občutno zmanjšanje kmetijskih gospodarstev v tej regiji, in sicer na kar 7.522 (Krajnc & Šuštar, 2021).

Tabela 1 prikazuje podatke iz leta 2010 in 2020. Iz podatkov je razvidno, da je v 11 slovenskih regijah opaziti upadanje kmetijskih gospodarstev, v Obalno-kraški regiji pa presenetljivo povečanje kmetijskih gospodarstev (Krajnc & Šuštar, 2021). V Pomurski, Podravske, Savinjske in Osrednjeslovenske regiji je registriranih največ kmetijskih gospodarstev. Le-te pridelajo največji delež kmetijskih pridelkov. Vendar trenutne razmere z vremenskimi vplivi in poplavami v teh regijah v letu 2023 morebiti ne bodo doprinesle velikega deleža kmetijske pridelave.

Po skupnem številu kmetijskih gospodarstev se je v razmiku 10 let (2010-2020) število zmanjšalo na kar 67.915. Vendar pa trenutno objavljeno stanje kmetijskih gospodarstev v Sloveniji (Statistični urad RS, 2023) nakazuje, da je bilo v celotnem letu 2020 skupno registriranih 68.331 kmetijskih gospodarstev. Od začasno objavljenih podatkov z dne 13. 10. 2021 do konca leta 2020 se je na novo registriralo

416 kmetijskih gospodarstev. V Osrednji Sloveniji se je število kmetijskih gospodarstev povečalo iz 7.522 na 7.540 (Statistični urad RS – Baza SiStat, 2023).

5 Razvojne možnosti družinskih kmetij v Sloveniji

Globalizacija proizvodnje hrane in dobavnih verig, koncentracija procesov v proizvodnji hrane ter številni škandali s hrano so tako v ZDA kot v Evropi privedli do zahtev potrošnikov po večji preglednosti in informacijah o izvoru hrane. Potrošniki se sprašujejo o praksah proizvodnje hrane in zahtevajo večjo preglednost v dobavni verigi, saj so se razdalje med krajem proizvodnje in krajem potrošnje povečale in postajajo vse bolj nepregledne (Feldmann & Hamm, 2015). Potrošniki se tako raje preusmerjajo k lokalni hrani, t.i. hrani, ki je prepotovala le kratke razdalje, ali k hrani, ki jo neposredno trži proizvajalec na tržnici ali neposredno na kmetiji.

V Sloveniji spodbujamo lokalno pridelavo hrane tudi z raznimi projekti, med njimi tudi Dobrote slovenskih kmetij (Slika 6) (Pridobljeno na <https://www.dobroteslovenskihkmetij.si/>) - organizacija, ki ocenjuje, razstavlja slovenske izdelke in promovira pristno slovensko, lokalno pridelano in predelano hrano. Prav tako tudi oznake kakovosti, ki jih je opredelilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, zelo pomagajo odjemalcu pri izbiri hrane za nakup. Bogovič (2021) meni, da so »kratke prehranske verige tiste, ki ponujajo nove priložnosti in varujejo okolje«. Kratke prehranske verige odjemalcu omogočajo, da dobi na kmetiji svežo in kakovostno pridelano hrano. Ker je prehranska veriga krajša, pomeni, da je delo kmeta tudi bolj pošteno plačano. Bogovič ocenjuje, da je to izredna priložnost za manjše kmetije, ki na takšen način lahko zaslužijo za svoj obstoj. Ko se hrana proda na lokalni ravni, se zagotovi, da je onesnaženje okolja manjše, saj se izognemo daljšim prevozom transporta hrane. Prav tako zavarujemo okolje s tem, ko se izognemo procesiranju in pakiranju hrane ter drugim nastalim odpadkom.

Slika 6: Katalog Dobrote slovenskih kmetij
Vir: Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, 2021

Raziskava Analiza trga za izgradnjo lokalne blagovne znamke v kmetijstvu, izvedena v Sloveniji leta 2021, prikazuje, da kar 70 % anketiranih ljudi, zajetih v raziskavi, kupuje lokalne izdelke na domu pri ponudnikih, 52 % jih kupuje v prodajalnah z živili (Spar, Hofer, Lidl, Mercator), 28 % jih kupuje na tržnicah, 26 % v prodajalnah kmetijskih ponudnikov, 11 % v specializiranih prodajalnah za lokalne izdelke, 8 % jih kupuje preko spletne prodajalne, le 2 % vprašanih pa pridelujeta izdelke doma ali pa jim izdelke dostavijo ponudniki (Perko, 2021, str. 46).

Iz izsledkov zgornje raziskave razberemo, da večina anketiranih kupuje lokalne pridelke neposredno na domu ponudnika, kar si slovenske kmetije tudi želijo. Neposredna prodaja na domu je pomembna tako za kmetije kot za potrošnike, saj imajo kmetije od tega zaslužek, odjemalci pa pridobijo zagotovljeno kakovostno lokalno pridelano hrano. Družinske kmetije so za Slovenijo ključne, saj prebivalstvo oskrbujejo s hrano, od odjemalcev pa je odvisno, ali bodo uspevale še v prihodnje. V sodobnih razmerah je cilj delujočih kmetijskih trgov doseči skupni cilj v korist kmetov, istočasno pa zadovoljiti povpraševanje po kakovostnih in zdravih izdelkih pristnega lokalnega porekla. Denarna pomoč kmetijam, t. i. subvencije, so močno orodje, vloga države pa je, da spodbuja pridelavo, dodaja vrednosti, da se ustvarjajo delovna mesta, spodbuja nasledstvo družinskih kmetij ter s tem razvoj posameznih regij. Naklonjen odnos do nakupa pridelkov in ostalih živil lokalnih ponudnikov prinaša podporo lokalnemu gospodarstvu in okolju.

Krovna usmeritev Strateškega načrta Skupne kmetijske politike 2023-2027 za Slovenijo narekuje »Trajnostno pridelavo hrane na celotnem območju države in povečanje samooskrbe«. Poudarjena je pomembnost vseh območij in vseh kmetijskih gospodarstev ne glede na velikost, usmeritev in tržno usmerjenost. Strateški načrt 2023-2027 podaja nabor ukrepov oziroma intervencij za uresničevanje ključnih ciljev skupne kmetijske politike in zagotavlja pogoje za konkurenčno pridelavo in predelavo hrane. Prepozna, da imajo mladi kmetje osrednje mesto v razvoju kmetijstva, oblikovane so linije enostavnejšega dostopa do investicijskih podpor za majhne kmetije, poseben poudarek pa je na pridelavi hrane z višjo dodano vrednostjo, zlasti ekološka pridelava in predelava ter drugih proizvodov iz shem kakovosti (Poročilo o strateškem načrtu SKP za leto 2021, 2023, str. 55).

6 Raziskava z razpravo

Na podlagi skupnih zbranih odgovorov, pridobljenih z anketo, smo izdelali analizo in interpretirali odgovore. S prvimi tremi vprašanji smo anketirance povprašali po spolu, starosti ter sedežu kmetije oziroma kje se njihova kmetija nahaja. V raziskavi je sodelovalo 31 družinskih kmetij iz Osrednjeslovenske regije. Od tega je bilo (Tabela 2) 12 anketirancev ženskega spola in 19 anketirancev moškega spola. Anketirali smo populacijo nad 18 let, saj ima ta že poslovno in pravno sposobnost za vodenje domače kmetije. Največ anketirancev je bilo starih od 40 do 59 let, kar predstavlja 54,8 % celotne populacije. To je populacija, ki lahko svoje dolgoletne izkušnje prenaša na svoje potomce in uvaja sodobne tehnologije na svoji kmetiji. 38,7 % je bilo starih od 18 do 39 let, 6,5 % je bilo starih 60 let in več.

Tabela 2: Demografski podatki

Vprašanje	Odgovor	N	N[%]
Spol	Moški	19	61,3
	Ženski	12	38,7
Starost	od 18 do 39	12	38,7
	40 do 59	17	54,8
	60 in več	2	6,5

Vir: Lasten vir, 2023

V nadaljevanju predstavljamo glavna vprašanja iz ankete ter interpretacijo, ki je ključna za razpravo članka.

Vprašanje št. 4 - S čim se ukvarjate?

Pri vprašanju št. 4 smo kmete povprašali, s čim se ukvarjajo oziroma katera je njihova primarna dejavnost. V večji meri se v tej regiji anketiranci ukvarjajo z živinorejo in poljedelstvom ter zelenjadarstvom. Manj se jih ukvarja s sadjarstvom in gozdarstvom.

Vprašanje št. 5 – Na kakšen način kmetujete?

Pri vprašanju št. 5, na kakšen način anketiranci kmetujejo, je 59 % vprašanih odgovorilo, da kmetuje konvencionalno, od tega se jih 35 % ukvarja z ekološko pridelavo in 6 % jih kmetuje na biodinamičen način.

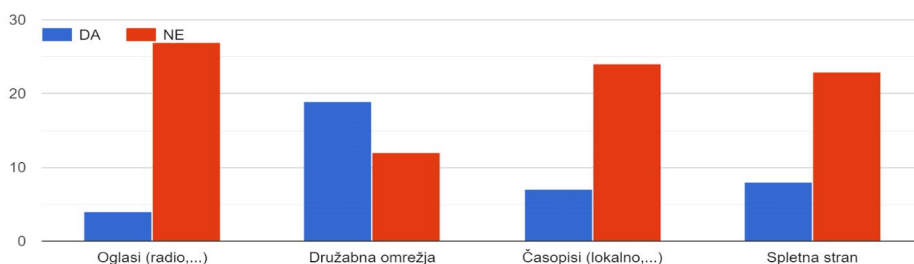
Vprašanje št. 6 – Ali pridelujete za lastne potrebe ali produkte tudi tržite?

Zanimalo nas je, ali kmetije pridelujejo za lastne potrebe ali le-te tudi tržijo. Na vprašanje št. 6 jih je 74,2 % odgovorilo, da svoje pridelke v večji meri pridelujejo zase in tudi prodajajo na trgu. Tako si zagotovijo svojo hrano in dodaten prihodek. 19,3 % izprašanih kmetij svoje pridelke prideluje izključno za prodajo, 6,5 % jih prideluje samo za svoje potrebe in jih ne prodaja na trgu.

Vprašanje št. 7a - Na kakšen način promovirate svoje produkte?

Zanimal nas je tudi podatek o tem, kako kmetije predstavljajo svoje produkte javnosti oziroma na kakšen način se kmetije predstavljajo. Zanimalo nas je, katera orodja kmetije uporabljajo za predstavitev svojih produktov. Raziskava na vprašanje 7a (Slika 7) je pokazala, da se oglasov na radiju poslužujejo 4 anketiranci, medtem ko 27 anketiranih ne uporablja radija za predstavitev svojih produktov. Družabnih omrežij se poslužuje 19 anketiranih, medtem ko jih 12 tega orodja ne uporablja. Časopis kot orodje za predstavitev svojih produktov: 24 anketiranih ga ne uporablja, uporablja ga le 7 anketirancev. Spletno stran pa uporablja 8 anketiranih, medtem ko je 23 anketiranih ne uporablja.

7.) a) Na kakšen način promovirate svoje produkte?

Slika 7: Na kakšen način promovirate svoje produkte?

Vir: Lasten vir, 2023

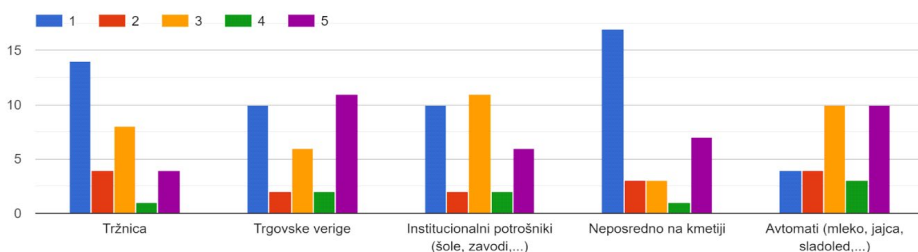
Iz odgovorov vprašanja št. 7a lahko razberemo, da se anketiranci najpogosteje poslužujejo promocije preko družabnih omrežij, kot so Facebook in Instagram, kar je možno tudi zaslediti. Kmetije, ki so dejavne na družabnih omrežjih in ki ta promocijski kanal uporabljajo, tedensko ali mesečno objavljajo novice o prodaji svojih pridelkov, do razprodaje. Objavljajo tudi vsebine o dnevnem delu na kmetiji, prikazujejo poučne vsebine, ki sledilca oziroma potencialnega odjemalca pritegnejo k ogledu. S tem kmetije pridobivajo nove sledilce in všečke ter potencialne odjemalce. Več všečkov kot ima profil kmetije na družabnem omrežju, bolj je kmetija znana in zanimiva za ogled. Kmetije v tej regiji se manj poslužujejo promoviranja produktov preko oglasov na radiu ter v časopisih. Tudi promoviranja preko spletnih strani se manjše družinske kmetije v tej regiji manj poslužujejo.

Vprašanje št. 7b - Katere prodajne poti so za vas pomembne?

Zanimala nas je pomembnost prodajnih poti s strani anketirancev. Anketiranci so s številkami od 1 do 5 ocenili pomembnost prodaje na tržnici, pomembnost trgovskih verig, institucionalnih potrošnikov (šole, zavodi), pomembnost prodaje neposredno na kmetiji in prodajo prek avtomatov. In sicer (Slika 8) je kar 14 anketirancev prodajo na tržnici postavilo na 1. mesto kot najpomembnejšo prodajno pot. 4 anketiranci so tržnico postavili na 2. mesto kot pomembno, 8 anketirancev na 3. mesto kot srednje pomembno, 1 anketiranec na 4. mesto kot manj pomembno ter 4 anketiranci na 5. mesto kot nepomembno. Trgovske verige je 10 anketirancev postavilo na 1. mesto, 2 anketiranca na 2. mesto, 6 anketirancev na 3. mesto, 2 anketiranca na 4. mesto in 11 anketirancev na 5. mesto.

Institucionalne potrošnike, kot so zavodi in šole, je 10 anketiranih postavilo na 1. mesto, 2 anketiranca na 2. mesto, 11 jih je postavilo na 3. mesto, 2 anketiranca na 4. mesto in 6 anketirancev na 5. mesto. Prodajo neposredno na kmetiji je 17 anketirancev ocenilo s 1. mestom, 3 anketiranci z 2. mestom, prav tako 3 anketiranci s 3. mestom, 1 anketiranec s 4. mestom in 7 anketiranih s 5. mestom. Avtomat za prodajo jajc, mleka, sladoleda so 4 anketiranci ocenili z 1, prav tako so ga 4 anketiranci ocenili z 2, 10 ga je ocenilo s 3, 3 anketiranci s 4 in 10 anketiranih ga je ocenilo s 5.

7.) b) Katere prodajne poti so za vas pomembne? (1- najbolj pomembno do 5- najmanj pomembno)

Slika 8: Katere prodajne poti so za vas pomembne? (1-najbolj pomembno, 5 najmanj pomembno)

Vir: Lasten vir, 2023

Kar zadeva prodajne poti, je kmetijam v tej regiji najbolj pomembna prodaja neposredno na kmetiji. Želijo si, da bi odjemalci prihajali neposredno na kmetije po pridelke. S tem bi ti spoznali kmetijo ter vztrajno delo na njej in se znova vračali nazaj po pridelke. Zelo jim je pomembna tudi prodaja na tržnici, ki pa je dandanes slabo obiskana. Manj so jim pomembne trgovske verige in prodaja preko avtomatov. Pomembna pa jim je tudi prodaja institucionalnim potrošnikom, kot so šole in zavodi.

Vprašanje št. 8 - Kam bi še želeli prodajati svoje produkte?

Vprašanje št. 8 je bilo odprto vprašanje. Na vprašanje, kam bi kmetije še želele prodajati svoje pridelke, je bilo izraženih veliko različnih želja. Večina si jih želi prodajati na svoji kmetiji. Izrazili so željo, da bi prodajali tudi v restavracije, javne zavode, domove starejših občanov, vrtce, šole, od vrat do vrat oziroma neposredno strankam na dom, kar se v praksi ponekod v Sloveniji že izvaja na terenu.

Vprašanje št. 9a - Imate lastno blagovno znamko, pod katero vas bi ljudje prepoznali?

Raziskali smo tudi pomen blagovne znamke, saj ta kmetiji daje vrednost in možnosti dodatne predstavitve na trgu. Je obljava kmetije, da bo odjemalcu ponudila le najbolj kakovosten pridelek. Znamke posredujejo jamstvo za kakovost pridelka odjemalcu in predstavljajo vrednote kmetije. Na vprašanje št. 9a je 74,2 % anketiranih kmetij odgovorilo, da nimajo lastne blagovne znamke, pod katero bi jih ljudje prepoznali, medtem ko jo 25,8 % anketiranih kmetij ima.

Vprašanje št. 9b – Če ste odgovorili z DA. Ali opazate pozitiven učinek lastne blagovne znamke?

Za anketirance, ki so pri vprašanju 9a odgovorili, da imajo lastno blagovno znamko, je sledilo odprto podvprašanje 9b. Pri vprašanju 9b smo anketirance povprašali, ali jim blagovna znamka prinaša pozitiven učinek. 5 anketirancev je odgovorilo, da opazajo pozitiven učinek lastne blagovne znamke. 1 anketiranec je odgovoril, da deloma opazja pozitiven učinek, 1 je odgovoril, da z znamko ljudje kmetijo prepoznajo. 1 anketiranec pa je komentiral, da je izredno pomembno na Googlu optimizirati ključne besede, ki naključne odjemalce pripeljejo na spletno stran kmetije, ki lahko nato (p)ostanejo končni odjemalci.

Slovenija je majhna država in hkrati tako pestra dežela, kar zadeva tradicije in običaje, da se to odraža tudi v raznolikosti kulinarike, saj jo sestavlja kar 14 gastronomskih regij, osredotočenih na kakovostne domače kmetijske pridelke in živila. V Sloveniji so kmetijski pridelki in živila zaščiteni s shemami kakovosti glede na opredelitev v evropski ter nacionalni zakonodaji.

V Evropski uniji veljajo naslednje **evropske sheme kakovosti**, ki so predpisane z evropskimi uredbami:

– Zaščitena označba porekla

Z zaščiteno označbo porekla (Slika 9) se označuje kmetijske pridelke in živila, katera izvirajo le iz določene države ali kraja, regije. Primeri zaščitениh izdelkov so naslednji: sir Tolminc, Bovški sir, Ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre, Kočevski gozdni med, Kraški med (Inštitut za nutricionistiko, 2021).

Slika 9: Znamka označba porekla

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

– Zaščiteni geografski označbi

Z zaščiteni geografski označbo (Slika 10) se označuje kmetijske pridelke in živila, ki izvirajo prav iz določene regije, države ali kraja, le da je pri tej označbi povezava med geografskim območjem ter končnim proizvodom manj tesna kot pri zaščiteni označbi porekla. Primeri zaščitenih izdelkov, so naslednji: Štajersko-prekmursko bučno olje, Kraški pršut, Ptujski lük (Inštitut za nutricionistiko, 2021).

Slika 10: Znamka geografska označba

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

– Zajamčena tradicionalna posebnost

Zajamčena tradicionalna posebnost (Slika 11) je posebnost, ki zaščiti predvsem način pridelave ali predelave. Kar se tiče proizvodnje, ta ni omejena na eno geografsko območje, ker te kmetijske pridelke ali živila lahko proizvajajo praktično vsi, ki se držijo predpisane recepture, postopka in same oblike. Primeri zaščitenih izdelkov v Sloveniji so: Orehova potica, Prekmurska gibanica, Idrijski žlikrofi, Belokranjska pogača (Inštitut za nutricionistiko, 2021).

Slika 11: Označba zajamčena tradicionalna posebnost
Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

– Ekološka pridelava

Znak ekološka pridelava zagotavlja (Slika 12), da je bilo živilo pridelano v skladu z ekološkim načinom pridelave. Kmetijske pridelke oziroma živila, ki se tržijo v Sloveniji, je potrebno označevati z enotno označbo " ekološki " in z logotipom (Eko portal, 2014).

Slika 12: Znamka označba ekološka pridelava
Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

Nacionalne sheme kakovosti so predpisane z Zakonom o kmetijstvu in veljajo samo na območju Slovenije. Mednje spadajo:

– Označba višja kakovost

Označba višja kakovost (Slika 13) je shema, ki zajema vse tiste kmetijske pridelke in živila, ki s svojimi lastnostmi med istovrstnimi prehranskimi pridelki ter živila izstopajo z boljšo kakovostjo, in le-ti se določijo glede na njihovo sestavo, fizikalno-kemične ali senzorične lastnosti ter glede na njihov način pridelave ali predelave. Primeri takšnih pridelkov oziroma izdelkov so: Kokošja jajca Omega plus, poltrdi sir brez konzervansov, piščančje meso in izdelki z navedbo »vir selen« (Inštitut za nutricionistiko, 2021).

višja
kakovost

Slika 13: Znamka označba višja kakovost

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

– Izbrana kakovost

Označba izbrana kakovost (Slika 14) je namenjena kmetijskim pridelkom oziroma živilom s posebnimi lastnostmi. Te se lahko nanašajo na sestavo, okolju prijazno pridelavo, kakovost surovin, dobrobit živali, posebno zdravstveno varstvo živali, na način krmljenja, na dolžino transportnih poti, predelavo, hitrost predelave surovin oziroma čim manjšo kasnejšo obdelavo pri skladiščenju in transportu (Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano, 2023).

Uporabljata se lahko dva **zaščitna znaka**:

- »izbrana kakovost« je znak, namenjen vsem proizvodom ne glede na poreklo osnovne surovine,
- »izbrana kakovost - Slovenija« se lahko uporablja izključno za proizvode, ki so pridelani in predelani v Sloveniji (Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano, 2023).

Slika 14: Znamka označba izbrana kakovost

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

– Integrirana pridelava

Označba integrirana pridelava (Slika 15) pomeni naravi prijaznejši način pridelave. Z uravnoteženim izvajanjem agrotehničnih ukrepov, z izvajanjem naravnih ukrepov pred fitofarmaceutskimi in biotehničnimi ukrepi, z nadzorovano uporabo gnojil in fitofarmaceutskih sredstev ter s kontrolno pridelavo se zmanjšujejo negativni vplivi kmetovanja na okolje in zdravje ljudi. Certificiranje pridelkov daje potrošnikom zagotovilo, da proizvodi ustrezajo višjim standardom kakovosti (Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano, 2023).

Slika 15: Znamka označba integrirana pridelava

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

Zasebne blagovne znamke dosegajo vse kriterije, potrebne za zagotovitev certifikata ekološke pridelave, a jih po določenih značilnostih celo nadgrajujejo oziroma presegajo. Praviloma gre torej za izdelke najvišje kakovosti (Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano, 2023).

– Biodar

Znamka BIODAR (Slika 16) je kolektivna slovenska znamka za označevanje živil iz nadzorovane ekološke pridelave. Izdelki so pridelani ali predelani v skladu z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo in v skladu s standardi za ekološko kmetovanje, ki so v določenih zahtevah celo strožji od slovenske in EU zakonodaje (Eko portal, 2014).

Slika 16: Kolektivna znamka Biodar

Vir: Eko portal, 2014

– Demeter

Demeter (Slika 17) je svetovna blagovna znamka za ekološke pridelke oziroma živila, ki so pridelana in predelana po biološko-dinamični metodi v skladu s smernicami Demeter. Znamko Demeter smejo uporabljati le pogodbeni partnerji, ki so podvrženi strogi kontroli. Predpogoj pa je, da je bodoči uporabnik blagovne znamke Demeter že najmanj 2 leti v ekološki kontroli (Eko portal, 2014).

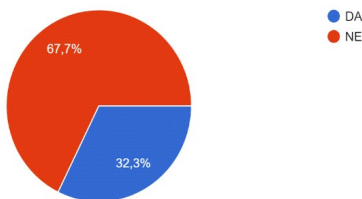
Slika 17: Svetovna blagovna znamka Demeter

Vir: Eko portal, 2014

Vprašanje št. 10 - Ali ste razmišljali, da bi imeli dneve odprtih vrat?

Zanimalo nas je tudi (Slika 18), ali si anketiranci želijo imeti na svojih kmetijah dneve odprtih vrat. 67,7 % anketiranih je odgovorilo z NE, 32,3 % anketiranih kmetij pa je odgovorilo z DA.

10.) Ali ste razmišljali, da bi imeli dneve odprtih vrat?
31 odgovorov

Slika 18: Ali ste razmišljali, da bi imeli dneve odprtih vrat?

Vir: Lasten vir, 2023

Vprašanje št. 10a - Če ste odgovorili z DA, zakaj?

Vprašanju 10 je sledilo podvprašanje 10a. Anketiranci, ki so odgovorili z DA, so morali utemeljiti, zakaj. Izbirali so lahko med 4 odgovori: Promocija, Povečanje prodaje, Izobraževanje otrok, Drugo – odprti odgovor. Odgovorov je bilo 10. Po njihovih odgovorih sodeč, zakaj so se tako odločili, so poudarili predvsem

promocijo, saj bi se tako lahko bolje promovirali, povečali prodajo, omogočali pa bi tudi izobraževanje otrok z različnimi poučnimi delavnicami, kajti pomembno je, da otroke že od malega učimo stika z zemljo, živalmi in pridelavo zdrave domače hrane. Ključno je, da to otrok vzdržuje in pridobi možnost, da poizkusi in spozna delo na kmetiji ter se tudi sam vključi v doživetje opravil na kmetiji. Otrok bo tako spoznal, koliko truda je potrebno vložiti v pridelavo nekega pridelka, da bo cenil domačo hrano, spoštoval naravo ter v bodoče podpiral kmetijstvo z nakupom hrane lokalnih pridelovalcev.

Eden od anketirancev je podal izjavo, da organizirajo dneve nabiranja orehov, ker imajo premalo družinskih članov, ki bi sodelovali, in preveč pridelka za spravilo. Ljudje se tako udeležijo dneva nabiranja orehov, si jih sami naberejo in plačajo nižjo ceno. Hkrati pa si ljudje nato tudi sami sušijo izdelke (orehe), kar pomeni, da na domačiji ne potrebujejo veliko prostora za sušenje. Kmetija s takim načinom omogoča izobraževanje ljudi, promocijo in povečuje prodajo, saj takrat ponudijo tudi domači orehovec, čaj in druge produkte iz oreha.

Vprašanje št. 10b - Če ste odgovorili z NE, zakaj?

Vprašanju 10 je sledilo tudi podvprašanje 10b. Anketiranci, ki so odgovorili z NE, so morali prav tako utemeljiti, zakaj. Na voljo so imeli 6 odgovorov: Delo z ljudmi (nepripravljenost), Poseganje v ritem na kmetiji, Nespoštovanje obiskovalcev do dela na kmetiji, Uničenje lastnine kmetije, Vznemirjenje živali na kmetiji, Drugo – odprti odgovor. Odgovorov je bilo 21. Večina jih je odgovorila, da si ne želi imeti dneva odprtih vrat zaradi poseganja v njihov ritem na kmetiji, zaradi nespoštovanja obiskovalcev do dela na kmetiji, zaradi vznemirjanja živali ter uničevanja lastnine kmetije.

Vprašanje št. 11a - Ali se udeležujete katerega izmed izobraževalnih dogodkov z vašega področja?

Pri vprašanju št. 11a smo želeli izvedeti, ali kmetje in kmetice nadgrajujejo znanja na kmetijskem področju. Povprašali smo, ali se udeležujejo katerega izmed izobraževalnih dogodkov, kot so tečaji za uporabo fitofarmaceutskih sredstev, obrezovanje sadnega drevja, biodinamični tečaji, sušenje sadja in izdelava sira. Navedli smo tudi odgovor Drugo kot odprti odgovor.

26 odgovorov anketirancev se je nanašalo na udeležbo na tečajih iz fitofarmaceutskih sredstev, 6 odgovorov se je navezovalo na tečaj obrezovanja sadnega drevja, 2 odgovora sta se nanašala na udeležbo na biodinamičnih tečajih, 2 odgovora na tečaj sušenja sadja ter 6 odgovorov se je nanašalo na tečaj za učenje izdelave sira. Iz odgovorov lahko razberemo, da kmetije v tej regiji odlično skrbijo za svoje znanje preko udeležbe na tečajih, predavanjih, s praktičnimi izobraževanji, in sicer se anketiranci v večji meri redno udeležujejo tečajev o uporabi fitofarmaceutskih sredstev. Večina se jih udeležuje tudi tečajev o obrezovanju sadnega drevja in tečajev o izdelavi sira. Manj se jih udeležuje dogodkov, povezanih s sušenjem sadja, in biodinamičnih tečajev.

Nekateri anketiranci so pod odgovor Drugo kot odprto vprašanje dodatno izpostavili, da se učijo tudi računovodstva, vzgoje in oskrbe malin, se izobražujejo na področju vrtnarstva in predelave, skrbijo za znanje z branjem literature in se izobražujejo pri izkušenih okoliških prebivalcih.

Vprašanje št. 11b - Ali se udeležujete katerega izmed naslednjih kmetijskih dogodkov?

Pri vprašanju št. 11b smo želeli izvedeti, kakšna je udeležba na kmetijskih dogodkih s strani anketiranih. Povprašali smo, ali se udeležujejo katerega izmed kmetijskih dogodkov, kot so sejmi, razstave, tržnica, tekme (orači, kosci ...). Navedli smo tudi odgovor Drugo kot odprt odgovor za anketirance.

24 odgovorov je bilo s strani anketiranih navedenih za udeležbo na sejmih, 8 odgovorov za razstave, 11 odgovorov za udeležbo na tržnicah, 2 odgovora za tekme (orači, kosci) ter 5 odgovorov pod Drugo, v katerem so navedli, da se ne udeležujejo ničesar. Iz odgovorov lahko razberemo, da se anketiranci v večji meri udeležujejo kmetijskih sejmov po Sloveniji, razstav živali in tržnic. Manj pa se udeležujejo kmetijskih srečanj, kot so tekme (orači, kosci ...).

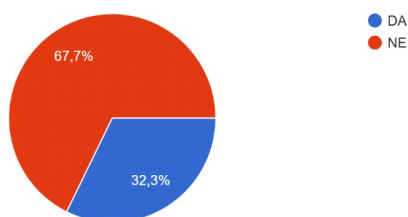
Vprašanje št. 12 - Imate interes po razširitvi dejavnosti na vaši kmetiji?

V nadaljevanju nas je zanimal tudi podatek o obstoju kmetijstva v tej regiji, zato smo anketirance povprašali, ali imajo interes po razširitvi dejavnosti. Na vprašanje št. 12 je 54,8 % anketiranih odgovorilo, da imajo interes po širitvi dejavnosti na svoji kmetiji, 45,2 % anketiranih pa interesa po širitvi dejavnosti nima.

Vprašanje št. 13 - Ali vas je kdaj pripeljala situacija do želje po zaprtju vaše kmetije?

Zanimalo nas je tudi trenutno razmišljanje anketiranih kmetij glede nadaljevanja tradicije njihove kmetije v bodoče. Anketirance smo povprašali, ali jih je kdaj situacije pripeljala do želje po zaprtju kmetije. 32,3 % anketirancev (Slika 19) je situacija že pripeljala do želje po zaprtju kmetije, 67,7 % anketirancev pa o tem ni razmišljalo. To je pozitiven podatek, ki nakazuje, da smo na pravi poti, da se kmetijstvo v Osrednjeslovenski regiji ohrani.

13.) Ali vas je kdaj pripeljala situacija do želje po zaprtju vaše kmetije?
31 odgovorov

Slika 19: Ali vas je kdaj pripeljala situacija do želje po zaprtju vaše kmetije?

Vir: Lasten vir, 2023

Vprašanje št. – 14 - Ali imate naslednika na svoji kmetiji?

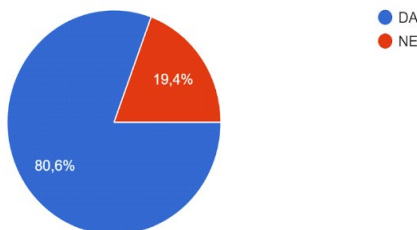
Za ohranjanje kmetijstva v Sloveniji je ključno, da ima vsaka kmetija mladega prevzemnika oziroma naslednika kmetije, ki bo tradicijo kmetije vodil naprej. Na vprašanje, ali imajo anketiranci naslednika kmetije (Slika 20), jih je 80,6 % vprašanih odgovorilo, da imajo naslednika kmetije, 19,4 % vprašanih pa naslednika kmetije nima.

Kaj bo z nasledstvom kmetij, je trenutno že odprto vprašanje sodobnega časa. K boljšemu zanimanju mladih za kmetijstvo pripomorejo predvsem nove tehnologije v kmetijstvu, kot so robotika, sodobni kmetijski stroji, mehanizacija, digitalizacija in drugo, kar omogočajo lažje delo na kmetijah. Prav tako ne smemo izključiti dodeljevanja podpore države (Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano) iz Skupne kmetijske politike 2023-2027, katere strateški načrt je 28. 9. 2022 potrdila

Vlada Republike Slovenije, saj ta z denarnimi sredstvi omogoča mladim prevzemnikom lažji začetni zagon dejavnosti kmetije.

14.) Ali imate naslednika svoje kmetije?

31 odgovorov

Slika 20: Ali imate naslednika kmetije?

Vir: Lasten vir, 2023

Hipoteza 1: Anketiranci (kmetije iz Osrednjeslovenske regije) vidijo dan odprtih vrat kot priložnost pri promociji kmetije. Hipoteza 1 je ovržena, saj več kot polovica anketiranih nima zanimanja za dneve odprtih vrat na svoji kmetiji, in sicer zaradi poseganja v njihov ritem na kmetiji, zaradi nespoštovanja obiskovalcev do dela na kmetiji, zaradi vznemirjanja živali ter uničevanja lastnine kmetije.

Hipoteza 2: V Osrednjeslovenski regiji se bo kmetijska panoga ohranila. Hipoteza 2 je potrjena. V Osrednjeslovenski regiji ima več kot polovica vprašanih naslednika na svoji kmetiji. Menimo, da z učinkovitim prenosom znanja in z zanimanjem mladih za kmetijstvo, s pridihom novih sodobnih tehnologij in z vplivom vplivnežev, ki promovirajo kmetijsko mehanizacijo in ustvarjajo na mlade vtis, lahko pričakujemo, da se bo kmetijstvo v Osrednjeslovenski regiji ohranilo.

Hipoteza 3: Trgovske verige predstavljajo za anketirance najpomembnejšo prodajno pot. Hipoteza 3 je ovržena. Glede na izsledke raziskave so trgovske verige anketirancem najmanj pomembne. Večji pomen za prodajo svojih produktov anketiranci dajejo neposredni prodaji na kmetiji in prodaji na tržnici.

7 Zaključek

7.1 Povzetek rezultatov

Družinske kmetije v Osrednjeslovenski regiji se v večji meri ukvarjajo z živinorejo, poljedelstvom ter zelenjadarstvom. Večina jih kmetuje na konvencionalen način. Svoje produkte v večji meri pridelajo zase in te tudi tržijo, saj jim je prodaja produktov pomembna zaradi zaslužka. Najbolj pomembne prodajne poti anketirancem predstavljajo tržnice ter prodaja neposredno na kmetijah. Predvsem si želijo prodajati svoje proizvode neposredno stranki na svojem domu, na svoji kmetiji. Večina anketiranih nima blagovne znamke za svoje produkte, kdor pa jo ima, opaža pozitiven učinek znamke, saj ta omogoča učinkovitejšo promocijo. Večina kmetij ima tudi interes po razširitvi dejavnosti na kmetiji. Več kot polovica vprašanih ne razmišlja o zaprtju kmetije in tudi več kot polovica izprašanih kmetij ima naslednike, ki bodo peljali tradicijo kmetije naprej.

Z raziskavo želimo vplivati na posameznike, naj kupujejo hrano lokalnih pridelovalcev. Vplivati želimo tudi na slovenske družinske kmetije, da se poskušajo bolj uveljaviti na trgu ali razširiti svojo dejavnost ter da svoje znanje in dolgoletne izkušnje prenašajo na potomce ter jih spodbudijo h kmetovanju. S tem se bo zagotovilo, da se kmetijstvo ohrani za prihodnje generacije in poveča samooskrba.

Prejeli smo manj odzivov na anketni vprašalnik, kot smo pričakovali. Zaradi trenutnih poplavnih razmer, ki so se zgodile, kmetije na severnem območju Osrednjeslovenske regije niso želele sodelovati, kar je povsem razumljivo. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je v Osrednjeslovenski regiji trenutno registriranih 7.540 kmetijskih gospodarstev. V želji, da bi za raziskavo zbrali čim več odgovorov za diskretno obravnavo članka, smo zasledili, da kontaktnih podatkov o 7.540 delujočih kmetijskih gospodarstev ni možno pridobiti na portalih na spletu, kjer nekatere kmetije svoje pridelke oglašujejo. Ugotavljamo, da so to male kmetije, ki kmetujejo in prodajajo svoje pridelke zadrugam, mesnicam in za to ne potrebujejo oglaševanja po spletu.

Članek je lahko povod za nadaljnjo raziskavo, da se v preostalih statističnih regijah v Sloveniji izdela podobna analiza o tem, kako družinske kmetije razmišljajo o sebi glede nasledstva in širitve dejavnosti, kako se promovirajo, in če imajo ambicije za

nadaljevanje svoje tradicije. Izdelane raziskave bi lahko nato med seboj primerjali na podlagi tega, kakšno je stanje samorefleksije, oziroma lastnega razmišljanja družinskih kmetij med regijami.

Literatura

- Bric, V. (2021). *Družinska kmetija – med romantiko in stvarnostjo*, 2.0. Priobljeno na <https://www.slovenec.org/2021/02/22/druzinska-kmetija-med-romantiko-in-stvarnostjo-2-0/>
- Bučka IT, d. o. o. (2023). *O portalu Nakup pri kmetu*. Pridobljeno na https://pri-kmetu.si/o_portalu.php
- Eko portal. (2014). *EKO oznacbe na izdelkih*. Pridobljeno na <http://www.ekoportala.si/eko-oznacbe-na-izdelkih/>
- Feldmann, C., & Hamm, U. (2014). *Food Quality and Preference*. Faculty of Organic Agricultural Sciences, University of Kassel, Germany. doi: <https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2014.09.014>
- Finančni urad Republike Slovenije. (2023). *Osnovna kmetijska in gozdarska dejavnost*. Pridobljeno na https://www.fu.gov.si/zivljenjski_dogodki_prebivalci/osnovna_kmetijska_in_osnovna_gozdarska_dejavnost/
- Inštitut za nutricionistiko. (2021). *Sheme kakovosti – pristni in zaščiteni izdelki*. Pridobljeno na https://prehrana.si/clanek/395-sheme-kakovosti?gclid=CjwKCAjwsKqoBhBPEiwALrrqiB3tRKnMrJgkSqsOVxn5G00REBC376tAPiLjZKbm1LT953nm55vwlhoCf_UQAvD_BwE
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. (2021). *Dobrote slovenskih kmetij*. Pridobljeno na <https://www.dobroteslovenskihkmetij.si/>
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. (2020). *Obranitveno kmetijstvo*. Pridobljeno na https://www.kgzs.si/uploads/dokumenti/strokovna_gradiva/ohranitveno_kmetijstvo_letak_za_objavo_na_spletu.pdf
- Krajnc, A., & Šuštar, Č. (2021). *Kmetijski pridelavi je bila v 2020 namenjena skoraj četrtina površine Slovenije*. Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9883>
- Lampič, B. (2018). *Sedanost in prihodnost kmetijstva*. GeograFF 9- Spodnje Podravje pred izzivi trajnostnega razvoja, 116-117. Pridobljeno na <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/view/56/121/2611>
- Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. (2021). *Ekološko kmetovanje*. Pridobljeno na <https://skp.si/home-izpostavljeno/ekolosko-kmetovanje-2>
- Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije (2023, 4. oktober). *Poročilo o strateškem načrtu SKP za leto 2021*. Pridobljeno na <https://skp.si/wp-content/uploads/2023/10/Strateski-nactr-SKP-2023-2027-2.-sprememba-1.pdf>
- Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. (2023). *Sheme kakovosti in zaščiteni kmetijski pridelki in živila*. Pridobljeno na <https://www.gov.si teme/sheme-kakovosti-in-zasciteni-kmetijski-pridelki-in-zivila/>
- Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije (2022, 14. oktober). *Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023-2027*. Pridobljeno na <https://skp.si/skupna-kmetijska-politika-2023-2027>
- Mulec, N. (2023). *Slovenija je pri prilagajanju na podnebne spremembe nekoliko zaspala*. Radio Slovenija. Pridobljeno na <https://www.rtvsl.si/okolje/vreme-in-podnebe/slovenija-je-pri-prilagajanju-na-podnebne-spremembe-nekoliko-zaspala/680925>
- Osrednjeslovenska regija. (2023). Pridobljeno na <https://www.stat.si/obcine/sl/Region/Index/8>

- Perko, A. (2021). *Analiza za izgradnjo lokalne blagovne znamke v kmetijstvu*. (Magistrsko delo). Univerza v Mariboru, Ekonomsko poslovna fakulteta, Maribor. Pridobljeno na <https://dk.um.si/Dokument.php?id=156711> HYPERLINK "https://dk.um.si/Dokument.php?id=156711&lang=slv"& HYPERLINK "https://dk.um.si/Dokument.php?id=156711&lang=slv"lang=slv
- Perša, A. (2013). *Podjetniška naravnost družinske kmetije z razvojem dopolnilne dejavnosti na kmetiji*. Zbornik 10. festivala raziskovanja ekonomije in managementa. Pridobljeno na <https://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-141-0/prispevki/023.pdf>
- Rosset M. P. (1999). *Benefits of Small Farm Agriculture*. FAO/Netherlands Conference on the Multifunctional Character of Agriculture and Land, Netherlands. Pridobljeno na https://www.iatp.org/sites/default/files/Benefits_of_Small_Farm_Agriculture.htm
- Slavikova P. S. (2019). *Why is Family Farming Better for the Environment?* Greentumble. Pridobljeno na <https://greentumble.com/why-is-family-farming-better-for-environment>
- SURS - interaktivna karta. (2023). *Karta kmetijskih gospodarstev v statističnih regijah Slovenije*. Pridobljeno na <https://gis.stat.si/#>
- SURS, podatkovna baza SiStat. (2023). *Kmetijska gospodarstva, skupni KZU, GVŽ in povprečni GVŽ na ha KZU, po občinah, Slovenija, 2000, 2010, 2020*. Pridobljeno na <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/15P0414S.px>
- SURS, podatkovna baza SiStat. (2023). *Kmetijska gospodarstva, splošni pregled, Slovenija, večletno*. Pridobljeno na <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1556001S.px/table/tableViewLayout2/>
- Šoštarčič, M., Červek, U., & Kramžar, B. (2014). *Večna hrane pribaja z družinskih kmetij*. Pridobljeno na <https://old.delo.si/gospodarstvo/kmetijstvo/vecina-hrane-prihaja-z-druzinskih-kmetij.html>
- Thiesse, K. (2021). *The definition of a family farm*. Farmprogress. Pridobljeno na <https://www.farmprogress.com/business/the-definition-of-a-family-farm>
- USDA National Institute of Food and Agriculture. (2023). *Family farms*. Pridobljeno na <https://www.nifa.usda.gov/grants/programs/family-small-farm-program/family-farms>
- Vaš, K. (2021). *Franc Bogovič: Hrana se dražji, odkupne cene padajo*. Pridobljeno na <https://www.slovenec.org/2021/05/16/franc-bogovic-hrana-se-drazi-odkupne-cene-padajo/>
- Videmšek, M. (2023). *V Zgornji Savinjski dolini odnašalo kmetije in hleve, skupaj z živalmi*. Delo. Pridobljeno na <https://www.delo.si/novice/obnavljamo-slovenijo/v-zgornji-savinjski-dolini-odnasalo-kmetije-in-hleve-skupaj-z-zivalmi/>
- Zakon o kmetijstvu (Zkme-1) (2008, 24. maj), PIS, Pravno informacijski sistem. Pridobljeno na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4716>
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijstvu (Zkme-1B) (2014, 3. april). Uradni list RS št. 26/2014. Pridobljeno na <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2014-01-1069?sop=2014-01-1069>
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kmetijstvu (Zkme-1G) (2022, 16. marec). Uradni list RS št. 44/2022. Pridobljeno na <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2022-01-0876?sop=2022-01-0876>
- Zaplotnik, C. (2022). *Število kmetij upadlo v vseh občinah*. Gorenjski glas. Pridobljeno na <https://www.gorenjskiglas.si/article/20220428/C/220429787/1002/stevilo-kmetij-upadlo-v-vseh-obcinah>